

NATUURHISTORISCHE EN ANDERE NOTITIES NATURAL HISTORY AND OTHER NOTES

Privé uitgave: H.K. Mienis, Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500, Israël
Privately published: H.K. Mienis, Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500, Israel

Downloadable from: http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

INHOUD-CONTENTS

Voorwoord – Preface.....	2
Mienis, H.K.: A walk in the fields of Sha'alvim, Israel, and a find of a Late-Roman coin from Licinius II.....	3
Mienis, H.K.: Terrestrial flatworms in Israel, 1: Finds of <i>Bipalium kewense</i>.....	6
Mienis, H.K.: Paddenstoelen op het menu van naaktslakken in het Hoornse Bos op Terschelling, Nederland.....	9
Mienis, H.K.: Veel Noorse kreeften op het Noordzeestrand ter hoogte van de Bosplaat, Terschelling, Nederland.....	11

Voorwoord

Dit achtste nummer van 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' bevat vier korte notities gebaseerd op vondsten, waarnemingen of studies gedaan in Israël of Nederland.

Deze nieuwsbrief is voorlopig gepland als een kwartaal uitgave. Van elk nummer zullen 50 gelijktijdig gedrukte exemplaren verschijnen die voornamelijk bestemd zijn voor bibliotheken van instituten en museums. Daarnaast is elk nummer ook gratis electronisch verkrijgbaar via de website van mijn collega en vriend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Hoewel deze uitgave geheel voldoet aan de eisen die de 'Internationale Commissie voor Zoologische Naamgeving' gesteld heeft voor een wetenschappelijk tijdschrift, zullen in dit tijdschrift geen artikelen gepubliceerd worden die van invloed zijn op de naamgeving van een of andere wetenschappelijke eenheid.

Artikelen mogen overgenomen worden mits de schrijver daarover geïnformeerd is en de bron genoemd wordt.

Deze publikatie wordt geindexeerd in de Zoological Record.

Preface

This eighth issue of 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' contains four short notes based on finds, observations or studies made in Israel or the Netherlands.

This newsletter is planned for the meantime as a quarterly. Of each number 50 simultaneously printed copies will appear which are primarily intended for libraries of institutes and museums. In addition each issue is downloadable free of charge by means of the website of my colleague and friend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Although this publication meets the standards of a permanent scientific journal as stipulated by the 'International Commission for Zoological Nomenclature' no articles will be published in this journal which will influence the nomenclature of a certain taxonomic unit.

Articles may be reprinted on the understanding that the author is informed about it and the source mentioned.

This publication is being indexed in the Zoological Record.

A walk in the fields of Sha'alvim, Israel, and a find of a Late-Roman coin from Licinius II

Henk K. Mienis

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzer.org.il

Een wandeling in de velden van Sha'alvim, Israël, en een vondst van een Laat Romeinse munt van Licinius II

Tijdens een wandeling in de Ayalon Vallei tussen kibboets Sha'alvim en Park Canada/Emmaus werden veel bloeiende planten en insecten waargenomen. Ook werden diverse oude munten gevonden waaronder een met de afbeelding van Licinius II aan de ene kant en Jupiter torent over Victory aan de andere kant. Licinius II was aan de macht van 317-324 na Christus. De munt was geslagen in Anitoch, Turkije.

During Passover the universities in Israel are closed which gives always an excellent opportunity to carry out some fieldwork during the nicest part of the year: the end of the rainy period. The fields are still green, most of the wild flowers show still their bright colors, insects are flying around everywhere and even the snails are still actively crawling around.

Therefore I decided on 17 March 2015 to visit the area between Sha'alvim in the west and Park Canada/Emmaus in the east. Both places are relatively easy accessible by means of public transport, a key factor for someone who is not driving a car by himself.

Both Sha'alvim, a religious kibbutz, and the area of Park Canada/Emmaus are situated on low rocky hills (height ± 200 m), but are separated from each other by the Ayalon Valley. The soil of the latter has a rather heavy character and is usually intensively exploited for agriculture (cotton, wheat, corn, watermelons, chick-peas, etc.). During my visit nothing was growing in the fields of the kibbutz because of religious restrictions by keeping the "shnat smita"** in that Jewish year.

The hilly area of both sides of the valley were indeed covered by a large variety of flowering plants and everywhere insects were flying around collecting honey or pollen from the flowers (Figs. 1-2).

Fig. 1: *Silybum marianum* with an *Eulasia* species

Fig. 2: *Papilio machaon syriacus*
(Photos H.K. Mienis)

The arable fields in the valley were almost free of any plant growth because the fields had been treated with a long-lasting herbicide before the start of the Jewish year. Here and there the fields were crossed by gullies which were the result of heavy rains in the preceding months. The bottoms of these gullies were "paved" with gravel, potsherds, pieces of glass and metal, and some shells. Occasionally an ancient brass coin was seen, but in most cases these coins were either covered with a thick layer of corrosion or they were rather worn without recognition (Fig. 3).

Fig. 3: Heavily worm brass coin at the bottom of a gully (Photo H.K. Mienis)

However at one place a nice Roman coin was found which had not to be cleaned at all. At one side it showed the head of a Roman emperor with all around the words: DN VAL LICIN LICINIVS NOB C, while the reverse showed a human being with at his feet a much smaller one and all around the words IOVI CONSERVATORI CAESS, and below the two human figures the letters SMANT (Fig. 4). The coin had a diameter of 17.68 mm.

Fig. 4: Coin of Licinius II (317-324 AD) (Photo O. Rittner)

With other words the coin had been struck during the reign of Lucinius II (317-324 AD). At the reverse the large standing figure represents Jupiter while the small one depicts the captive Victory. The letters SMANT show that the coin had been produced in Antioch, Turkey.

Through the Ayalon Valley the ancient road from Yaffo via Lod to Jerusalem was situated. Near Emmaus one can still see the remains of a Byzantine church near the monastery, therefore it is not so strange that coins struck in Antioch are now and then found in that area.

I thank my friend and colleague Oz Rittner for helping to solve the information hiding behind the coin of Licinus II and especially for the excellent photograph of it.

* Every seventh year a "shnat smita", a kind of agricultural sabbatical year, is being held in Israel. During that year religious people are assumed not to cultivate their fields in order to grow annual plants.

Some other plants seen near Sha'alvim

Fig. 5: *Arum palaestinum*

Fig. 6: *Ornithogalum norbonense*

Fig. *Trifolium rubens*
(a garden escape!)

(Photos H.K Mienis)

Terrestrial flatworms in Israel, 1: Finds of *Bipalium kewense*

Henk K. Mienis

The Steinhardt Museum of Natural History and Israel National Center of Biodiversity Studies, Tel Aviv University, IL-6997801 Tel Aviv, Israel
and

National Natural History Collections, Berman Building, Hebrew University of Jerusalem, Edmond J. Safra Campus, IL-9190401 Jerusalem, Israel.

mienis@netzer.org.il

Terrestrische platwormen in Israël, 1: Vondsten van *Bipalium kewense*

Bipalium kewense, een exotische landplatworm uit Z.O.-Asië, maar nu algemeen voorkomend over de hele wereld in kassen, wordt hier gerapporteerd uit Israël. Niet alleen komt zij ook daar voor in kassen en boomkwekerijen maar is ook aangetroffen in tuinen, een avocado boomgaard en in een bosje bestaande uit naaldbomen. Waarschijnlijk komt deze grote platworm vrij algemeen voor in het bebouwde deel van Israël dat gekarakteriseerd is door een Middellandse Zee-klimaat.

The terrestrial flatworm *Bipalium kewense* was described by Moseley (1878) from hothouses in the famous botanical Kew Gardens, Richmond, England. The meaning of the specific name: *kewense*, means coming from Kew, a rather misleading name for a species of which its natural range is restricted to SE-Asia (de Beauchamp, 1939; Winsor, 1983). However in the meantime it has become a cosmopolitan hothouse species (Ogren & Kawakatsu, 1987 & 1988) which has also been once recorded from Israel (Mienis, 1976).

This large flatworm may reach a length of at least 145 mm (a specimen from Israel) however specimens twice that size have been reported by Chandler (1974). It is characterized by the lateral auricles at the anterior end of the body. The anterior part is usually called the head because it carries also the eyes however for its mouth one has to look near mid-body on the ventral side. This mouth serves also as the anus and contains a protrusible pharynx which is pushed into its prey usually consisting of earthworms (Ogren, 1995). Like freshwater planarians parts of the animal can regenerate into several complete individual animals (Bergendal, 1892). The flatworms show five longitudinally dark coloured lines (not three as wrongly mentioned in Mienis, 1976, who overlooked the thin extreme lateral lines).

The following records from Israel are arranged from north to south and west to east:
HAWWAT KARE DESHE, nursery, observed by G. Levy, 1980.

REGBA, in avocado orchard north of the moshav, leg. M. Guershon, 06.2003.

KEFAR SHEMARIYAHU, Noy nursery, leg. H.K. Mienis, 09.11.1982; idem, Alva nursery, leg. H.K. Mienis, 11.11.1982; idem, Haase nursery, leg. H.K. Mienis, 11.11.1982; idem, Johanan nursery, leg. H.K. Mienis, 11.11.1982.

TEL AVIV, Park HaYarqon, Ganei Yehoshua, Tropical Garden, leg. H.K. Mienis, 10.01.1983; idem, under log, leg. O. Rittner & H.K. Mienis, 24.02.2011; idem, near bridge over Yarkon River, nursery, leg. H.K. Mienis, 10.01.1983; idem, Ramat Aviv, Tel Aviv University, in hothouse of the Botanical Garden, leg. H.K. Mienis, 08.12.1978; idem, leg. H.K. Mienis, 13.07.1981; idem, Ramat Aviv, Tagore street corner Chaim Levanon, garden, leg. H.K. Mienis, 02.2005.

MISHMAR HASHIV'A, nursery Kamhazi, leg. H.K. Mienis, 04.11.1979; idem, nursery Vardi, leg. H.K. Mienis, 04.11. 1979.

BET DAGAN, nursery along highway Tel Aviv-Ramla, leg. H.K. Mienis, 27.10.1982.

NETZER SERENI, tree-nursery, under tin cans, leg. H.K. Mienis, 1970-1976; idem, leg. H.K. Mienis 14 November 1978; idem, leg. H.K. Mienis, 10.02.1979; idem, leg. H.K. Mienis, 13.10.1979; idem, leg. H.K. Mienis, 27.10.1979; idem, leg. H.K. Mienis, 11.09.1980; idem, leg. H.K. Mienis, 06.01.2004; idem, in non-commercial hothouse, leg. I. Platner, 09.1979; idem, near the hothouse under piece of wood, leg. H.K. Mienis, 18.01. 1981; idem, near the entrance of the kibbutz, under log in pine tree groove, leg. H.K. Mienis, 20.02.1979.

GIVAT BRENNER, tree-nursery, under tin cans, leg. H.K. Mienis, 17.11.1978; idem, leg. H.K. Mienis, 23.02.1979; idem, intercepted from tin cans containing young trees brought to Netzer Sereni, leg. H.K. Mienis, 18.02.1981.

ABOU GOSH, nursery, leg. H.K. Mienis, 16.12.1979.

JERUSALEM, Emeq Refaim 65, Reuveni nursery, under tin can, leg. H.K. Mienis, 15.11.1978; idem, Ramat Eshkol, Raoul Waldenberg-garden, Mevo Nahlieli 2, in garden of kindergarten, leg. H. Meirantz, 03.09.1980; idem, leg. H.K. Mienis, 15.09.1980; idem, Givat Ram, Botanical Garden, leg. H.K. Mienis, 17.11.1981.

Fig. 1: *Bipalium kewense* in de Tropical Garden, Ganei Yehoshua, Tel Aviv (Photo O. Rittner)

Most of the material has been collected in nurseries and hothouses, usually under tin cans, plastic bags or pots in which house & garden plants and shrubs & trees are being grown, however specimens have also been collected either in irrigated gardens (Jerusalem and Tel Aviv), in an orchard (Regba) or in a non-irrigated pine tree grove (Netzer Sereni). In Jerusalem dozens of specimens were seen each morning in a garden of a kindergarten. The people working with the small children feared that these

weird worms could harm the children. Although *Bipalium* flatworms have been found occasionally in a diaper of an infant or coughed up by a child these flatworms are at most pseudo-parasites (Walton & Yokogawa, 1972). At the advice of the author salt was spread along the groove between the wall of the kindergarten and the footpath running along it. This proved to work excellently because numerous dried out worms were found in the area where salt had been spread.

Most probably *Bipalium kewense* can be encountered at numerous places in built up areas in that part of Israel characterized by a Mediterranean climate.

Acknowledgements

I like to thank my colleagues P. Amitai (Jerusalem), H.J. Bromley (Jerusalem), M. Guershon (Tel Aviv), the late G. Levy (Jerusalem) and O. Rittner (Tel Aviv) for the various help they gave me during my involvement with terrestrial flatworms.

References

- Beauchamp, P. de, 1939. Planaires terrestre de l'Indochine française récoltées par M.C. Dawydoff. Memoires du Museum National d'Histoire Naturelle, NS, 10: 299-338.
- Bergendal, D., 1892. Studien über Turbellarien. I. Über die Vermehrung durch Quertheilung des *Bipalium kewense* Moseley. Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar, 25 (4): 1-42, 1 plt.
- Chandler, C.M., 1974. The land planarian *Bipalium kewense* Moseley in middle Tennessee. Journal of the Tennessee Academy of Science, 49: 128-129.
- Kawakatsu, M., 1985. A note on the morphology of *Bipalium kewense* Moseley, 1878, and *Bipalium adventitium* Hyman, 1943 (Turbellaria, Tricladida, Terricola). The Bulletin of the Fuji Women's College, 23 (2): 85-100.
- Menis, H.K., 1976. The land planarian *Bipalium kewense* in Israel. Israel Journal of Zoology, 25: 71.
- Mosley, H.N., 1878. Description of a new species of land-planarian from the hothouses at Kew Gardens. Annals and Magazine of Natural History, 1: 237-239.
- Ogren R.E., 1995. Predation behaviour of land planarians. Hydrobiologia, 305: 105-111.
- Ogren, R.E. & Kawakatsu, 1987. Index to the species of the genus *Bipalium* (Turbellaria, Tricladida, Terricola), The Bulletin of the Fuji Women's College, 25 (2): 79-119.
- Ogren, R.E. & Kawakatsu, 1988. Index to the species of the genus *Bipalium* (Turbellaria, Tricladida, Terricola): Additions and Corrections. Occasional Publications, Biological Laboratory of Fuji Women's College, 19: 1-13.
- Walton, B.C. & Yokogawa, M., 1972. Terrestrial turbellarians (Tricladida: Bipaliidae) as pseudoparasites of man. The Journal of Parasitology, 58: 444-446.
- Winsor, L., 1983. A revision of the cosmopolitan land planarian *Bipalium kewense* Moseley, 1878 (Turbellaria: Tricladida: Terricola). Zoological Journal of the Linnean Society, 79: 61-100.

Paddenstoelen op het menu van naaktslakken in het Hoornse Bos op Terschelling, Nederland

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, Il-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

Mushrooms on the menu of slugs in the 'Hoornse Bos' on Terschelling, the Netherlands

In autumn 2015 the slugs *Arion rufus* and *Deroceras reticulatum* were seen feeding on the Fragile brittlegill *Russula fragilis*, a common mushroom in a forest near Hoorn, Terschelling. Elsewhere similar traces of feeding by slugs were seen on the Velvet or Variegated boletus *Suillus variegatus*.

In het verleden heb ik diverse notities gepubliceerd over naaktslakken in Nederland en Israël die zich te goed deden aan paddenstoelen (Mienis, 1999, 2001, 2006 & 2013). Dit is niet zo verwonderlijk want er zijn zelfs soorten die gespecialiseerd zijn in het eten van paddenstoelen zoals de Tere aardslak *Malacolimax tenellus* en de Bruine wegslak *Arion subfuscus* (Frömming, 1954). Daarom was het geen verrassing dat in de herfst van 2015 heel veel paddenstoelen in het Hoornse bos en elders op Terschelling aangetroffen werden die duidelijk aangevreten waren door slakken. Een naamkaartje van de dader(s) was echter nergens te vinden totdat op 26 september 2015 enkele Gewone wegslakken *Arion rufus* op heterdaad betrapt werden tijdens een smulpartij aan de Broze russula *Russula fragilis* (Fig. 1). Niet alleen knaagt een exemplaar aan de bovenzijde van de hoed van de paddestoel, maar een ander exemplaar doet zich te goed aan de steel.

Fig. 1: De Gewone wegslak *Arion rufus* eet van een Broze russula *Russula fragilis* (Foto H.K. Mienis)

Enkele stappen verder werd een Gevlekte akkerslak *Deroceras reticulatum* aangetroffen die juist de lamellen aan de onderkant van de hoed verorberde.

Na deze eerste waarnemingen werden overal aangevreten paddenstoelen gezien. Niet alleen in het Hoornse bos maar eigenlijk over het hele eiland. De Fijnschubbige boleet *Suillus variegatus*, die gefotografeerd werd ergens langs de Longway, vertoont vraatsporen die identiek zijn aan die van de Gewone wegslak op de Broze russula. Van de dader was echter in dit geval geen spoor te vinden.

Fig. 2: Slakkenvraat aan de Fijnschubbige boleet *Suillus variegatus* (Foto H.K. Mienis)

Uit deze slakkenvraat mag men niet concluderen dat elke paddenstoel die door een slak gegeten wordt ook geconsumeerd kan worden door de mens. Slakkenvraat en ook eetsporen uitgevoerd door kleine knaagdieren aan de Vliegenzwam *Amanita muscaria* is daar een goed voorbeeld van want de Vliegenzwam is uiterst giftig voor mensen.

Geraadpleegde literatuur

- Frömming, E., 1954. Biologie der mitteleuropäischen Landgastropoden. 404 pp. Duncker & Humblot, Berlin.
- Mienis, H.K., 1999. *Arion rufus* voedt zich met de Dijkparasolzwam. De Kreukel, 35 (2): 19.
- Mienis, H.K., 2001. Paddestoelen op het menu van de Wegslak. De Kreukel, 37 (9-10): 146.
- Mienis, H.K., 2006. Terrestrial gastropods feeding on the mushroom *Agaricus placomyces* var. *meleagris* in Israel. Triton, 14: 36.
- Mienis, H.K., 2013. Naaktslakken die zich voeden met paddenstoelen in Israël en Nederland. Spirula, 392: 89-90.

Veel Noorse kreeften op het Noordzeestrand ter hoogte van de Bosplaat, Terschelling, Nederland

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

Many Norway lobsters on the North Sea-beach off the Bosplaat, Terschelling, the Netherlands

During a stroll on the North Sea-beach off the Bosplaat, Terschelling, Friesland, the Netherlands, numerous specimens of the Norway lobster *Nephrops norvegicus* were found washed ashore in the flood-line. These lobsters are known to live off the coast of Terschelling in muddy-sand on the so-called Oyster-grounds at a depth of about 40 m.

Op 2 oktober 2015 besloot ik om een wandeling langs het Noordzeestrand te maken van strandpaal 19 tot iets voorbij strandpaal 23 ter hoogte van de Bosplaat, op het oosteinde van Terschelling, om dan via het pad onderlangs de Stuifdijk terug te lopen naar de fietsenstalling aan het eind van het fietspad ter hoogte van paal 19.

Het was prachtig weer en heel stil, een uitgelezen dag om in de vloedlijn naar interessante voorwerpen te zoeken. Op onregelmatige afstanden lagen grote hoeveelheden aangespoelde Amerikaanse zwaardschedes *Ensis americanus*, een invasieve soort, die sinds de tachtiger jaren de plaats van de lokale zwaardschedes geheel ingenomen heeft (Fig. 1).

Fig.1: Amerikaanse zwaardschede *Ensis americanus*

In de vloedlijn zelf lag geregeld riemwier, waarschijnlijk afkomstig vanuit het Kanaal maar meestal zonder "voetje" waar soms een schaalhoren *Patella vulgata* aan vastzit, hier-en-daar lag een blauw-grijze Geknobbelde hartschelp *Acanthocardia tuberculata*

of een nauwverwante Gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata*, beide zo goed als zeker een Eem-fossiel, en vrij veel dode krabben.

Vanaf paal 20 tot aan paal 23.4 werden echter opvallend veel Noorse kreeften *Nephrops norvegicus* aangetroffen (Fig. 2). Veel exemplaren zagen er nog vrij compleet uit en hadden een lengte van 10-15 cm. Door de jaren heen had ik nog nooit zoveel Noorse kreeften gezien. Volgens de Nederlandse bewerking van de oude "Zeevissengids" door de Graaf (1966), maar oorspronkelijk geschreven door de Deen Bent J. Muus, komen deze kreeften overwegend voor op de oestergronden ten noorden van de Waddeneilanden op een diepte van circa 40 m en spoelen zij af en toe vanuit dat gebied op de kust aan (Holthuis & Heerebout, 1976).

Fig. 2: Noorse kreeft *Nephrops norvegicus*

De eerste drie paar poten met scharen, de overwegend oranje-rode kleur, en de puntige rijen knobbels op het eerste paar poten maakt van de determinatie van deze kreeft een eenvoudig zaak.

Deze Noorse kreeft ontbreekt in de Wadden-Strandgids van Strick (2010) waarin wel een paar krabben staan afgebeeld, maar geen kreeften, bovendien moeten zij het zonder tekst doen.

Geraadpleegde literatuur

- Holthuis, L.B. & Heerebout, G.R., 1976. Crustacea – Kreeftachtigen. De Nederlandse Decapoda (Garnalen, Kreeften en Krabben). Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 111: 1-55.
Muus, B.J., 1966. Zeevissengids. Zeevissen en zeevisserij in Noordwest-Europa. 244 pp. Elsevier, Amsterdam & Brussel. (Nederlandse bewerking: F. de Graaf)
Strick, H., 2010. Wadden-Strandgids. 74 pp. Flevodruk, Harlingen.